

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 1 mars 1915 kl. 3 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, angående väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t om upprättande av ett statstidningsföretag m. m.

Motionen.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 59, har herr *Oscar Olsson*, med instämmande av herr *David Bergström* i yrkandet, hemställt, att första kammaren ville för sin del besluta att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda i vad mån staten ekonomiskt och på annat sätt kunde erhålla fördelar genom upprättandet av ett statstidningsföretag i samband med ett statstryckeri och eventuellt en statens egen telegrambyrå samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

Utskottet.

I avseende å motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Det torde kunna ställas utom tvivel, att, då vår tids historia en gång skrives, ett icke oväsentligt kapitel kommer att ägnas den periodiska pressen och dess betydelse för olika grenar av modernt samhällsliv. Det bör icke heller vara svårt att redan nu fastställa, vilken högst betydelsefull faktor denna press utgör såväl politiskt och socialt som rent kulturellt.

Det är helt naturligt att med denna pressens betydelse för ögonen den tanken tid efter annan vunnit förespråkare, så utom som inom representationen, att staten borde i sitt intresse på ett eller annat sätt legitimera en del av denna press såsom ett statens organ och språkrör, i viss mån alltså såsom en statsinstitution vid sidan av de övriga, om ock av väsentligt olika karaktär.

Med hänsyn till den utredning, som av motionären förebragts i ämnet torde det få anses överflödigt att i detta sammanhang närmare ingå på de olika motiv, som tidigare föranlett förslag i förevarande syfte eller den omfattning, de olika motionärerna inom riksdagen tänkt sig såsom för de ifrågasatta tidningsföretagen mest lämpliga. Utskottet vill i detta avseende endast frambålla, att nu förevarande motion synes vilja därutinnan gå vida längre än någon av sina föregångare.

De skäl, som föranlett motionären till detta långt gående förslag, synas bottna i den enligt utskottets mening icke obefogade åsikten, att vår moderna press icke alltid motsvarar de anspråk, man med hänsyn till dess ofantliga betydelse och därav följande ansvar borde äga rätt att ställa på densamma.

I våra dagar, då tidningsläsningen i mer eller mindre grad inkräktat på eller rent av undanträngt all annan läsning och då i varje fall tidningslitteraturen utgör en icke oväsentlig del av vårt folks andliga kost, måste åtgärder till förhindrande av den demoralisation, en underhållig press med nödvändighet för med sig, anses vara väl befogade.

Nu har motionären i en statstidning av mönstertyp, kvalitativt såväl som kvantitativt överlägsen övriga tidningsorgan, sett ett osvikligt medel mot en demoraliserande press. Det förefaller emellertid utskottet mycket tvivelaktigt, att motionären genom detta sitt förslag verkligen anvisat en utväg att råda bot på de anmärkta missförhållandena.

Motionärens förvissning att den demoraliserande delen av pressen genom upprättandet av ett statstidningsföretag skulle tvingas att antingen tillägna sig en mera moralisk journalistik eller duka under i konkurrensen, synes nämligen utskottet hava mycket litet fog för sig. Det förefaller snarare, som skulle just denna kamp med en ekonomiskt säkerställd tidning tvinga den sämre pressen att i än större utsträckning än nu använda just de vapen, som motionären avser att vrida ur dess hand. Helt visst skulle denna press i kampen för tillvaron icke övergiva de förkastliga metoder, motionären tillvitat den och säkerligen skulle frestelsen att ockra på allmänhetens lidelser och svagheter icke bliva mindre, om utsikterna att därigenom hålla sig ekonomiskt uppe bleve större.

Säkerligen skulle också statstidningen i denna konkurrenskamp draga det kortaste strået och komma att åsamka statsverket en ganska betydande förlust. I alla händelser synes det knappast troligt, att statstidningen skulle lyckas förvärva någon större och för betryggandet av dess ekonomiska självständighet tillräckligt stor publik. Härtill torde

icke minst bidraga den omständigheten, att en tidning av det omfång och det innehåll, som av motionären ifrågasatts, komme att betinga ett pris, som endast ett fåtal skulle anse sig ha råd att betala. En tidning av t. ex. Times' omfång kunde nämligen i vårt land icke draga ett lägre pris än i England och även om en mindre och billigare upplaga vid sidan av den större komme till stånd torde priset på denna komma att högst väsentligt överstiga även det för våra största tidningar vanliga.

Då man betänker, vilken roll prisfrågan spelar i ifrågavarande avseende har man all anledning befara, att blott den burgnare allmänheten och sålunda ett ringa fåtal komme att uppträda som prenumeranter eller lösnummerköpare, isynnerhet som i dessa partipolitikens tider helt visst de flesta föredraga en tidning, vars politiska åsikter närmast överensstämma med dem vederbörande själva dela, framför en politiskt färglös och vida dyrare tidning.

Utskottet vill emellertid gärna medgiva, att den av motionären åsyftade statstidningen utan tvivel skulle komma att erbjuda full valuta åt det fåtal, som kunde tänkas disponera tid och krafter samt äga förutsättningar att tillgodogöra sig det lästa, därest detsamma skulle omfatta t. ex. »skildringar av Japans, Förenta staternas och Brasiliens statsregleringar» o. dyl., som för öfrigt väl torde böra närmast hänföras till tidskriftslitteraturen, där dylika ämnen ju ock redan nu ägnas tillbörlig uppmärksamhet.

Det ligger emellertid i öppen dag, att ett statstidningsföretag, som endast lyckas samla ett relativt fåtal, låt vara några tiotusental abonnenter, icke blott torde bliva en allt annat än vinstgivande affär för svenska staten; det torde framför allt icke mäktat genomföra den punkt på sitt program, som avser den på folkets svagheter ockrande pressens utrotande. »Endast en i hundra tusenden exemplar utgående statens egen tidning kan skapa bättre förhållanden på detta ömtåliga område» och kanske skulle även detta antal visa sig alldeles för ringa.

Det kan väl icke heller fördöljas, att även åtskilliga vanskligheter utöver de ovan berörda skulle möta vid realiserandet av motionärernas projekt. Utskottet vill emellertid inskränka sig till att framhålla, huru som den opartiskhet, som framför allt torde böra känneteckna en tidning av förevarande slag, knappast låter sig genomföras. Motionärens uppslag att kontrollen över tidningens opartiska skötsel skulle utövas av riksdagen, som ock skulle äga välja företagets huvudredaktör, synes vittna om svårigheten att finna redan den mest elementära garanti för

att intet politiskt parti tillvällar sig otillbörligt inflytande på tidningens redigering. Och dock torde icke här de största svårigheterna i förevarande avseende möta: Även allmänheten, på vars gunst företagets framgång skulle komma att vila, har sin särskilda uppfattning om vad som i den ena eller andra frågan må anses såsom opartiskt; och även om all politik bannlystes från tidningens spalter, torde nog dess läsare mycket sällan samfällt gilla tidningens ställning i sociala och andra liknande frågor. Med hänsyn till den fullständighet ett tidningsföretag med karaktär av i viss mån samlingsverk bör äga, torde icke heller artiklar avhandlande konst och litteratur kunna uteslutas. De fejder, som på detta område utkämpats, icke minst ihärdigt under de senaste åren, ådagalägga, att icke blott politiken i våra dagar är partiskiljande.

Då utskottet sålunda icke funnit sig kunna biträda motionärernas förslag om upprättandet av en statstidning, saknar utskottet anledning att i detta sammanhang ingå på frågan om upprättandet av ett statstryckeri och en svenska statens telegrambyrå såsom attribut till ifrågasatt tidning.

På grund av vad i ämnet blivit anfört hemställer utskottet,

att första kammaren icke måtte bifalla förevarande motion.

Stockholm den 26 februari 1915.

På utskottets vägnar:

HUGO HAMMARSKJÖLD.

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet hava närvarit: herrar *Hammar skjöld*, *Sandler*, *Valerius Olsson*, *Forssman*, *Oscar Olsson*, *Gelin* och *Permansson*.

Reservationer:

dels av herr *Oscar Olsson*, som anfört:

Utskottet har medgivit, att de synpunkter i fråga om tidningarnas uppgift och deras stora, i vissa avseenden ofta fördärvliga inflytande, som framförts i motionen, ha fog för sig. Vidare har utskottet inte

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 12 saml. 1 avd. 3 häft. (Nr 3—4.) 2

kunnat förneka, att en tidning, sådan som motionen avser, skulle — därest den komme till stånd — i hög grad bidraga till avlägsnandet av detta undergrävande inflytande, på samma gång den också positivt skulle komma att göra en verklig insats för höjandet av den sociala och allmänna bildningsnivån bland vårt folk.

Utskottet anser det visserligen omöjligt, att en statstidning, som står neutral i partipolitiskt avseende, skulle kunna samla en tillräckligt stor läsekrets, men dess motivering härför är inte övertygande. En sådan tidnings resurser bleve så stora, att den givetvis skulle kunna göras begärlig för publiken både genom lågt prenumerationspris på de för den stora allmänheten avsedda upplagorna, snabbare och säkrare nyhetsförmedling än övriga tidningars och värdefullt innehåll för övrigt. De värden, som stå att vinna genom ett sådant från alla privata och partiintressen fullt fristående tidningsföretag med praktiskt taget obegränsade resurser, äro under alla förhållanden så stora, att möjligheterna för dess upprättande grundligt böra undersökas, innan företaget uppgives.

Och även om utredningen skulle visa, att svårigheterna bleve allt för stora för realiserandet av förslaget i hela dess vidd, är det inte osannolikt, att den dock skulle resultera i uppvisandet av det förmånliga i skapandet av en statstidning för den legala annonseringen, införandet av allmänna kungörelser, meddelanden från regering och riksdag m. m.

Därför yrkar jag, att första kammaren måtte för sin del besluta,

att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i vad mån staten ekonomiskt och på annat sätt kunde erhålla fördelar genom upprättandet av ett statstidningsföretag i samband med ett statstryckeri och eventuellt en statens egen telegrambyrå, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda;

dels ock av herrar *Sandler* och *Gelin*, som instämma i motionärens yrkande.